

"كىشەي پەرۋەردە دەستىۋەردانى ھۆكۈمەت"

پارىژگارى ئەمستردام يۆب كۆھن بۇ ئاۋىنە دەۋىت

ئا: بېرىقان جەمال ھەمە سەئىد

b.hamasaid@chello.nl

لەدنىي ئەمرۆي كۆمەلگاي ھۆلەندىيدا سىياسەتى پەرۋەردەي (منالوگەنج) يەككىكە لەو بابەتە گرنگانەي بايەختىكى تايىبەتى پىدەدرىت. رۆژانە لەلەيەن پىسپۆرو شارەزاو حىزبە سىياسىيەكان و دەزگاكاني كۆمەلەيەتى و فىرېوون و تەندروستى، لەكەنالەكانى تەلەفزيون و رادىيو و گۇقارو رۆژنامەكان، لەكۆپو كۆبونەۋەكان، رۆلى پەرۋەردەو بەختوكەر لەلەيەكو رۆلى ھۆكۈمەت لەلەيەكى دى بەزمانىكى روون و ئاشكرا لىكۆلەنەۋەو گىفتوگۆي لەسەر دەكرى. سىياسەتمەداران دەيانەۋىت بۇ كىشەي مندالو گەنج بەشىۋازىكى ترو لەدەرۋزەيەكى ترەۋە براۋنە چارەسەرى كىشەكان، بۇ نمونە لەيەكى لەگىفتوگۆكانى* پارتى كاردا كە خۆم راستەۋخۇ بەشداربووم، سىياسىيەكى ئەمستردام پىيوابوو كە "لەئايىندەدا دەبىت ئەو بەختوكەرەنەي ھەستى بەرپرسىياري بەرامبەر منالو رۆلى بەختوكردنى منال- گەنج ناگرە ئەستۆي خۇيان و ھاۋكات منالەكانيان كىشەي جۇراۋجۇريان بۇ كۆمەلگا دروستكردو دەبىت بەختوكەر بەشىۋازىكىتر مامەلەيان لەتەكدا بكرىت، لەۋەش بترازىت سزا بدرىن، سزاكەش لەپرىگەي كەمكردنەۋەي سۇشال يان كەمكردنەۋەي پارەي منال".

ھەمان پىشنىارو بىرېۋچوونى حىزبەكان لەسەر كىشەي منالو گەنج لەرۆژنامەكانىشدا بەدەدەكرى و لەرۆژنامەي قۆلكسكرانت* لەۋتارىكدا ئاماژە بەكۆرسى پەرۋەردە (ناچار كردنى بەختوكەر) بۇ بەشدارى لەكۆرسو خولى پەرۋەردەي، بۇ ئەۋەي بتوانن منالەكانيان تەندروستانە پەرۋەردە بكن، ديارە ئەمجۇرە بىرېۋچوونانە لەسەر رۆلى بەختوكەر و رۆلى ھۆكۈمەت بىروراي جياۋزو جۇرە گرژيەك يان ململانىكى لەنىۋو پروفىشىۋنالەكانى دەزگاكاني پەرۋەردەو سىياسەتمەداران ھىناۋەتە كايەۋە.

پارىژگارى ئەمستردام يۆب كۆھن كە دەرچوى كۆلىجى ياسايەو كارى جۇراۋجۇرى لەزانكۆكان چ ۋەك پروفىسور يان ۋەك بەرپۆۋەبەرى زانكۆ كردو، يەككىكە لەو پارىژگارەنەي كە لەجىھاندا بەشارەزايى و لىھاتوى و تۆلەرانس ناسراۋە.

چەندىن خەلاتى جىاجىيەى وەرگرتوۋە. دىيارە بەرپۆۋەردىنى شارى ئەمستردام چ لەپۇى ئاسايش، پاراستن و راگرتنى ئەم ئاسايشە لەلايەكو دابىنكردنى پىكەوۋەژيان لەلايەكى دى نەك ھەر كارىكى ئاسان نىە، بەلكو پىسپۇرى و كارامەبى گەرەكە، شارىك كە دانىشتوانەكەى زىاد لەسەدو پەنجا كەمە نەتەوۋەى تىدا نىشتەجىئە، فرەكە لەتوورىيەو ھەلگى تايبەتمەندى خۆيەتى.

سەبارەت بەم مژارى پەرورەدەو بەخىوكەر كە مشتومپىكى زۆرى لەھۆلەندا ورتاندىو، گفنوگۆيەكم لەنزيكەوۋە لەگەل پارىزگارى ئەمستردام يۆب كۆھن بۇ ئاوينە سازداكە يەككە لە وانەى داكۆكى لە جىبەجىكردنى ئەم سىياسەتە نوپتە دەكات:

*رۆلى پەرورەدە بەپلەى يەكەم لەسەر شانى بەخىوكەرە (دايكو باوك)، ديارە بۇ ئەنجامدانى پرۆسەى پەرورەدەش، حكومت بەرپرسىيارە لەپشتىگىرى كردنى بەخىوكەر و دابىنكردنى خزمەتگوزارىيەكانى پەرورەدە، لىرە كورد كەمە نەتەوۋەكانى تر ھەر كىشەى زمان و كىشەى كەلتورىان نىە، بەلكو كىشەى پەرورەدەشيان ھەيە، ئايا داواكردنى پىشتىگىرى لەبوارى پەرورەدەى تا چ رادەيەك ئاسايشەو كەلتورىكە كە گشت كەسىك بى شەرم بەمافى خۆيان بزاندو ئەم پىداووستىيانە بەكاربەيىن؟ ديارە ئەم داواكردنى پىشتىگىرىيە نەك بۇ يەككى وەك كورد بەلكو ھۆلەندىيش گرانە، بۇ نمونە گەر كەسىك نەخۆش بىت، زۆر بە ئاسانى خۆى دەگەپەنپتە لای پزىشكو داواى چارەسەر دەكات، بەلام دايكك گەر منالەكەى لەسەرەتاي سەرھەلدانى كىشەى ھەلسوكەوت يان كىشەى ژىرىي يان ھەرچ كىشەيەكى ترى ھەبىت وەكو شەرەنگىزى يان درۆكردن، يان ھەراسانكردنى يەكتر، دايكەكە پىي شەرمە يان پى زەحمەتە كە داواى ھاوكارى بكاتو دان بەوادا بنىت كە لەپەرورەدەدا كىشەى ھەيە. چاوەروان دەكات تا منالەكەى دەبىتە 4 سال ئەو كاتەى كە منالەكە كە دەچىتە فىرگە، رەوشتى منالەكە سەرنج رادەكىشى و كىشەكە دەرەكەوئ لىرەوۋە كىشەكە ھەر بۇ منالەكە خۆى زەحمەت نىە، بەلكو بۇ منالانى ترىش كارىگەرى ھەيە ، پرسىيارەكە ئەوۋەيە ئايا دەكرى لەو جۆرە حالەتانەدا بەخىوكەر بەرپرسىيار بكەين كە تواناى بەخىوكردنى نىيە؟

يۆب كۆھن: لەئەمستردام دەزگای جۆراوچۆرى خزمەتگوزارىيەمان ھەيە، لەو كاتەى دايك سكى پرە دەكەوئتە ژىر چاودىرى تەندروستىيەوۋە كاتىكىش منال لەدايكەبىت لەبوارى جىاجىيا، بەخىوكەر دەتوانىت لەھەموو روويەكەوۋە ئەو پرسىيارانەى كە لەرووى پەرورەدەوۋە يان تەندروستىيەوۋە ھەيەتى بگەپەنپتە بەردەم پرۆفىشونالەكانى پەرورەدە، ھەر لەئەمستردامدا سەنتەرى جۆراوچۆرى تايبەت بەپەرورەدە ھەيە كە بەخىوكەر دەتوانىت سەردانى ئەو بنكە پەرورەدەبىيانە بكات مەرجىش نىە تەنھا بۇ كىشەش بى، بگرە گەر ھەر جۆرە پرسىيارىكيان ھەبوو بەھەمانشپوۋە ئازادە پرسىيارى خۆى بكات، يان گەر كىشەى ئاسايشە ھەبوو دەتوانىت داواى ھاوكارى و پىشتىگىرى بكات، ئەم سەنتەرانەش لەھەموو گەرەكك ھەيەو لەرپىگەى كەنالەكانى مېداوۋە باسدەكرىن. بەلام ھەندى حالەتمان ھەيە كە بەخىوكەر نەدەچنە ئەو سەنتەرانەوۋە نەداواى ھاوكارى دەكەن، بەمەرجىك رېنمايى و ھاوكارىي دەكرىن بەلام بەپىچەوانەوۋە رەفرى پىشتىگىرى دەكەن، چاوەروان دەكەن تا گرژىيەكە بىتتە گرفتو بتەقېتەوۋە ئەو كاتە ھەم كىشە بۇ منالەكەوۋە ھەم كىشەش بۇ كۆمەلگا دروست دەكات. ئىمە ئا لەم كاتانەدا باسى ئەو بەخىوكەرەرانە دەكەين كە بەھىچ شپوۋەيەك كراوۋە نىنو داواى ھاوكارى ناكەن، بەمەرجىكىش كىشەكە لەلايەن دەزگاكانى تر ئامازەى پىدراوۋەو بەخىوكەر ئاگادار كراون، بەلام بەپىچەوانەوۋە ھەر لەسەرەتاي سەرھەلدانى كىشەكەوۋە، بەخىوكەر رىگاچارەسەرى كىشەكان پەسەند ناكەن گەرچى ھەندىجار بەكۆنۆسلوتو ئامۆزگارىي پەرورەدەى كىشەكان بنبر دەكرىت.

ئاوينە: لەلىكۆلىنەوۋەيەكدا كە چەند مانگىك لەمەوبەر ئەنجامدراوۋە دەرەكەوتوۋە منالان و گەنجى ھۆلەندا لەچا و لاتانى ترى ئەورپى درواستىيىدا وەكو بەرىتانىاو ئەلمانىاو.. بەختيارترن و پەيوەندىەكى باش و تەندروستىيان لەگەل دايكو باوكيان ھەيە، ماناى واىە ئەم پرۆگرام و مېتۆدەى كە ئىستا لەئارادايە كارىكى پۆزەتيفى كردۆتە سەر پرۆسەى پەرورەدە، كەواتە پرسىيارەكە ئەوۋەيە بۇ دەبىت سىياسەتى پەرورەدە بگۆرىن؟
يۆب كۆھن: كارى پەرورەدە ھەر لەلايەن خىزانەوۋە ئەنجامندارى، بەلكو لەفىرگەو سەنتەرەكانى گەرەكو يانەكانى

گەشەکردنى منال دەبىنى، بۇ نمونه شوپنى ژيان، بارى ئابورى، گەرەكو فېرگەو زەمىنەى بەخىوگەر، تەندروسى بەخىوگەرچەندىن فاكەتەرى تر... لىرەوۋ پەرورەدە پروسەيەكە كە ھەمىشە لەكاروكردانەوۋەدايە. راستە بەخىوگەر بەپلەى يەكەم بەرپرسىارى پەرورەدەن، بەلام حكومەتیش بەرپرسىارە بەرامبەر فاكەتەرى ژىنگە نمونهش كردنەوۋى شوپنى يارى لەگەرەكە كۆنەكان، ئاسايش، كارو ئابورى و بوارەكانى تر وەك فېرېوون. بۇ نمونه: ژنىكى كورد چوار منالى ھەيە، لەخانويەكى زۆر بچوكدا دەژىن، لەشوقەيەكدا كە منالەكانى ناتوانن يارى تىدا بكن، دايكەكە ئىشى نىو بەتالە، كورە گەرەكەى كە 11 سالە لەفېرگە كىشەى جۆراوچۆرى ھەيە شەرەنگىزە، ھەمىشە شەر دەكاتو ھاوپى نىە. منالېكى ترى كە 5 سالە كىشەى ژىرى ھەيە. منالېكى ساواى سى مانگى ھەيە كە زۆر دەگرى، منالەكان لەناو خۆياندا بەردەوام شەريانە، ديارە كە بۇ ئەم منالە ساوايە شوپنى ھىمن و ئاسايش زۆر گرنگە. ئەم دايكە كە بە تەنيا دەژى، كىشەى ھەيەو لەتوانستىدا نىە منالەكانى پەرورەدە بكات، نازانىت سنوردانان چىە، منالەكان كاتىك گوى لەم دايكە دەگرن گەر دايكەكە ھاوار بكاتو بقىژىنىت، ئايا دەكرى ئەم دايكە سزا بدەين لەرىگەى بەئىجباركردنى كۆرسى پەرورەدە يان سزاي بدەين بەكەم كردنەوۋى سۆشبالەكەى؟ سزادان لەپوى پىداگوگىەوۋە نادروستە، ئايا باشتر نىە تىشك بخەينە سەر ئەوۋى كە دايكەكە چى باش ئەكاتو خالى پۆزەتيفى چىە لەوئوۋە پشگىرى بكرىتو ھەمانكات ئەو كەرەستانەى پى بدىرت كە پىويستىەتى بۇ بەخىوكردى منالەكانى، ھان بدىرت كە خۆى بەخۆبەخش بەشدارى كۆرسە پەرورەدەيەكان بكات نەك بە زۆرە مى.

- گفتوگۆى پارتي كار لە ئەمستردام
- قۇلكس كرانت 2007-4-30